

поведення людей [4, с. 19]. Однак навіть сучасне суспільство, незважаючи на постійне удосконалення правових інститутів, не здатне націлитися на цю установку. Тому основним викликом сучасності залишається проблема втрати моральності на глобальному рівні.

Висновки

Правові інститути в сучасні часи представляють собою складну розгалужену мережу самостійних правових галузей і підгалузей, причому таких розгалужень стає все більше. Правові інститути можуть існувати як у вигляді структурних частин нормативних правових актів, так і у вигляді окремих документів.

Роль права в умовах змінюваного світу значуща. Це пов'язано з тим, що політичні та економічні події вимагають постійного переосмислення та правової оцінки.

Трансформація інститутів права обумовлена також рядом конкретних об'єктивних та суб'єктивних факторів. До об'єктивних факторів можна віднести соціальні, політичні, економічні, виробничі, побутові, духовні та інші умови життя суспільства. Саме ці фактори визначають процес виникнення та розвитку всієї системи права, а також вони здатні змінювати її якість та ціннісне наповнення. Її якість

залежить від того, наскільки ефективно функціонують окремі сфери суспільних відносин.

До суб'єктивних факторів належить, перш за все, діяльність тих, хто займається законодавством. Річ йде про державних діячів, політиків, юристів, законодавців-теоретиків, які формують сучасне глобальне правове поле. Саме моральні принципи кожного учасника суспільного життя визначають основу не тільки індивідуального, а й глобального правосвідомості.

Список літератури

1. Гегель Г. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Георг Гегель: [Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра]. – К.: Юніверс, 2000. – 336 с.
2. Кант І. Сочинення в шести томах / Иммануил Кант : [Под общ. ред. В.Ф. Асмуса, А.В. Гулыги, Т.И. Ойзермана]. – Т. 4. – Ч. 2. – М.: Академия наук СССР, Институт философии; Мысль, 1965. – 478 с.
3. Кельзен Г. Чисте правознавство : 3 дод.: Проблема справедливості / Ганс Кельзен : [Пер. з нім. О. Мокровольського]. – К.: Юніверс, 2004. – 496 с.
4. Кравченко П. А. Регулятивна функція правосвідомості в процесі європейського вибору України // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. I (23). – К.: НАУ, 2016. – С. 19-23.
5. Тихомирова Л.В. Юридическая энциклопедия / М.Ю. Тихомиров, Л.В. Тихомирова; под общ. ред. М. Ю. Тихомирова ; [6-е изд., доп. и перераб.]. – М. : Изд. Тихомирова М. Ю., 2012. – 526 с.

С.П. Харченко

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МОРАЛЬНОГО ІМПЕРАТИВУ НА ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті проводиться соціально-філософський аналіз особливостей впливу морального імперативу на інститути права.

Ключові слова: моральний імператив, правові інститути, правові норми, свобода, обов'язок, мораль, право.

S. Kharchenko

PECULIARITIES OF MORAL IMPERATIVE INFLUENCE UPON LEGAL INSTITUTIONS: SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECT

The article deals with socio-philosophical analysis of the influence of the moral imperative on the legal institutions.

Keywords: moral imperative, legal institutions, legal standards, freedom, duty, morality, right.

УДК 316.454

Т.Г. Шоріна

ІДЕЙНО-СМИСЛОВА РЕАЛЬНОСТІ МЕДІА ТА ЇЇ КРИТИЧНИЙ ОГЛЯД В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВИСВІТЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті досліджується ідейний контекст функціонування сучасних медіа та конкретизується неодноразова роль ЗМІ в висвітленні теми світової міграційної кризи. Критичний огляд повідомлень медіа в цій темі узгоджується з просвітительською метою медіаосвіти та медіафілософії.

Ключові слова: медіа, медіасенси, ідеологія, медіаосвіта, медіафілософія, міграція, міграційна криза, біженці, етика, мораль, гуманізм.

Вступ

Сучасне суспільство та його засоби комунікації доводять, що дійсність в основі своїй стає потоком інформації, головними носіями якої виступають друковані та цифрові медіа. Цим пояснюється зростаючий інтерес дослідників із різних сфер діяльності до проблеми медіа, зокрема, до проблеми ідейно-сміслового наповнення інформаційних продуктів, які, насамперед, цікавлять гуманітаріїв.

Постановка завдання

У статті об'єктом дослідження виступає феномен сучасних медіа та філософські, освітні й соціологічні

рефлексії щодо ідеологічної та метафізичної основи медійної продукції, впливу медійної інформації на масову свідомість. Предметом вивчення є конкретизація ролі сучасних медіа в висвітленні однієї з найбільш актуальних тем сучасної історії – теми світової, зокрема, європейської міграційної кризи. Ставиться за мету оцінити міру об'єктивності та моральної відповідальності інформації медіа в контексті даної теми. У цілому автор статті виходить з переконання, що критичне осмислення ідейного контексту медіа сприяє підвищенню медіаграмотності й викладається в просвітительські задачі сучасної медіаосвіти та

медіафілософії. Останні спрямовані на реалізацію кожним громадянином свого права на свободу самовираження й отримання інформації, що сприяє підтримці демократії.

Аналіз досліджень і публікацій

Вивченням функціонування медіа, їх метафізичним та соціокультурним контекстом, характером й способом впливу на масову свідомість і суспільство займається широкий діапазон дослідників різних напрямків знання. У статті безпосередньо зупинимося на доробках західних мислителів Т. Адорно, М. Маклюєна, М. Хоркхаймера та сучасних російських та українських дослідників – Г. Мельник [2], Л. Ороховської [3], Г. Почепцова [14], В. Савчука [4], Ю. Сівкова [5]. У контексті звернення до актуальних проблем медіаосвіти та медіафілософії будемо спиратися на ідеї Л. Мастермана, а також Д. Григорової, А. Левицької, О. Мурюкіної, О. Федорова [6; 7], І. Челишевої. У тому числі, використаємо рекомендаційні документи ЮНЕСКО стосовно медіаосвіти [1]. Проблемне поле, пов'язане з розумінням міграційної світової й європейської міграційної кризи та її суперечливим висвітленням в ЗМІ, будемо аналізувати на основі досліджень В. Малахова [8], Р. Гасанова, а також міжнародних звітних документів Мережі етичної журналістики (EJN) [9], некомерційної незалежної організації Ради з питань Західної півкулі (СОНА) [10] та інших публікацій.

Основна частина

Під «медіа» загалом розуміють складні технічні пристрої, що конструюють соціокультурну реальність за допомогою виробництва смислів [5, с.17]. Таке визначення характеризує медіа в пізніший періоду їх існування. Спочатку медіа мали лише інструментальний статус, роль яких зводилась до передачі повідомлень. У теперішній час ми говоримо про медіа як про самостійну та єдину онтологічну умову існування людини [4, с. 10]. Отже, медіа втрачають роль технічних посередників, які транслюють дещо, що їм самим по собі не належить, тепер вони відіграють роль всеохоплюючого та всепоглинаючого середовища, яке утворює реальність досвіду та свідомості. Якщо класична раціональність розуміла дійсність через діалектичну суперечність суб'єкт-об'єктних відношень, то медіареальність ігнорує таке розрізнення. Тому нові засоби комунікації породжують відповідного суб'єкта. Як пише Ю.В. Сівков, постсучасний суб'єкт володіє необмеженим доступом до інформації, але «не знає нічого, що він хотів би знати» [5, с. 22]. Невизначеність, ідентифікаційної сплутаність, децентрація постають характерними ознаками суб'єкта медіа.

Більше того, домінуючим елементом сучасних медіа стає не текст (лінгвістичний характер реальності), а образи («іконічний поворот»). Ця перебудова відбувається на характерові свідомості людини – образи, чуттєве сприйняття стають її домінуючим елементом. У такій ситуації людина опиняється в нерівноправному положенні – наочно медіа постулюють себе в якості опосередковуючої реальності, що рівнодоступна для всіх людей. Але, в сутності, вони приховують існуючу інформаційну нерівність. За допомогою медіа суб'єкт «спостерігає не події, а

спостереження» [5, с. 22]. При цьому самі медіа виводяться за рамки сприйняття реальності. Будучи матеріальними об'єктами, вони, якби відсутні в кадрі, їх неможливо виявити в продукті, так само від людини-споживача інформації вислизає метафізична реальність – реальність визначених і завданих мадіасмислів.

Отже, медіа є такою реальністю, що продукує інформаційні смисли. Будучи універсальним засобом комунікації, вона забезпечує рівний доступ до них, однак в кінцевому підсумку, розуміння і контроль суб'єкта над цією реальністю завжди від нього вислизає. Медіареальність, таким чином, залишається, так би мовити, «річчю у собі», а суб'єкт має справу лише з інтерпретацією реальності, з однією чи іншою її стороною, лише з уявленням про неї, а не з самою справжньою реальністю. Така гносеологічна ситуація з розвитком медіа дала підстави Д. Сівкову методологічно порівнювати її з неklasичними філософськими рефлексіями буття світу. Цю думку, вважає дослідник, в свій час висловили Т. Адорно та М. Хоркхаймер в праці «Діалектика Просвітництва». Трагедія пізнання і культури, на думку цих філософів, полягає в тому, що суб'єкт уявляє, ніби здатний осягнути цілісність світу, проте він має справу тільки з поверхневим шаром і не «бачить» складне гілкування різноманіття системних зв'язків. Аналогічна справа з медіа. Вони демонструють метафізичну поведінку й здійснюють метафізичну роботу, так як, по-перше, здійснюють глобалізацію і локалізацію реальності, по-друге, організують пізнання суб'єкта, конституюють самого суб'єкта і, по-третє, метафізично ухиляються від нього [5, с. 25].

Ідея об'єктивної передачі образу, його адекватності відступає перед свободою вибору у відображенні та інтерпретації однієї й тієї самої реальності. Тому важливим постає завдання експлікації й критичного осмислення багаторівневого та комплексного характеру виробництва медіареальності. Цим завданням займаються нові дисциплінарні галузі – медіафілософія та медіаосвіта [1; 4; 6].

Смисли, що продукують медіа, претендують на універсальне значення й загальнолюдське охоплення. Смисли для людей важливі тим, що формують систему бачення світу. Залежно від картини світу в людей виникає мотивація на здійснення тих чи інших дій. Як метафорично передає цю думку Г. Почепцов, люди рухаються туди, куди кличуть смисли [14]. Тому вивчення ідейно-сислового повідомлення медіа є питанням водночас соціальної й моральної відповідальності медіа перед суспільством.

Основоположник медіаосвітньої теорії розвитку критичного мислення – британський вчений Л. Мастерман (L. Masterman) вважає, що оскільки медійна продукція є результатом свідомої діяльності, логічно визначаються, щонайменше, чотири сфери вивчення: 1) на кому лежить відповідальність за створення медіатекстів, хто володіє засобами масової інформації та контролює їх; 2) як досягається необхідний ефект?; 3) які ціннісні орієнтації створюваного таким чином світу?; 4) як його сприймає аудиторія? [6, с. 29]. Можна припустити, що Л. Мастерман, здійснюючи такий структурний аналіз

медіа, водночас намагається виявити справжні механізми ідеологічного впливу та цінностей того чи іншого медіатексту. Безсумнівним в медіаосвітній діяльності та медіафілософії визнається факт наявності ідеологічної основи в медіа.

Передбачається, що медіа здатні цілеспрямовано маніпулювати громадською думкою, в тому числі в інтересах тієї чи іншої соціальної групи, класу, раси або нації. Педагогічна стратегія зводиться тому до вивчення політичних, соціальних, національних і економічних аспектів медіа, до аналізу численних суперечностей, які містяться в їх подачі з точки зору тієї чи іншої групи, класу, раси, релігії або нації. На переконання Л. Мастермана, медіа, безсумнівно, виступають агентами «домінуючої ідеології», які спрямовані на пасивних реципієнтів.

Звернемося в цьому контексті до розгляду однієї з найбільш актуальних тем сучасної історії – міграційної теми та певних прикладів її суперечливого висвітлення в сюжетах медіа. Останні роки ситуація зі світовими міграційними потоками та контролем над ними дістала кризовий характер. Означення «кризовий» стало вживатися вперше в квітні 2015 року, коли в Середземному морі на шляху до Європи сталася серія морських катастроф, в яких загинули більше тисячі мігрантів з Африки. Саме 2015 рік був ознаменований багаторазовим збільшенням потоку біженців і нелегальних мігрантів до Європейського союзу (ЄС) з країн Північної Африки, Близького Сходу і Південної Азії. Він виявив невідповідність європейських інституцій до їх прийому та розподілу. Міграційна криза опосередковано підтвердила кризу європейської політики мультикультуралізму [8], що проводилася з кінця 80-х років ХХ ст. Цей розворот від відкритості й публічно схвальної риторики прийому мігрантів – до застережень, стриманості й відкритого визнання помилковості курсу прийшовся на перші десятиліття ХХІ ст. З коливаннями політичного й суспільного умонастрою змінювалося публічне й символічне ставлення до мігрантів. Їх стали зображувати переважно в образах загрози – з «держави загального добробуту», безпеці, соціальній згуртованості, національній ідентичності тощо. Безумовна роль в передачі подібних образів та ідейних повідомлень тут належала політикам ультраправого спектру та мас-медіа.

Медіа не залишаються осторонь висвітлення міграційних проблем, але чим далі, тим більше зростає критика стосовно повноти та об'єктивності подачі ними інформації. Так, експерти ЮНЕСКО [11] нарікають, що в традиційних ЗМІ практично не відбувається обміну інформацією у справах біженців і між окремими мігрантами, що вони не враховують комплексний характер явища міграції: його причини, ідентичність та міграційні маршрути. Це, у свою чергу, призводить до смислових спотворень, абстрактного й спрощеного розуміння проблеми, до формування забобонів та ігнорування потреб зацікавлених груп. Ця тенденція перебільшеного впливу реальних чи уявних викликів, з якими стикаються приймаючі мігрантів та біженців, здебільшого стосується людей, які різко відрізняються культурною, етнічною або релігійною ідентичністю. Недолік достовірної інформації, хибні уявлення, невірна інтерп-

ретація, помилкові очікування – всі ці негативні явища і конотації непокоять представників ЮНЕСКО, які виходячи з принципів Статуту Організації, визнають заохочення дотримання прав людини і свободи інформації наріжним каменем своєї діяльності [11].

Наведемо конкретні приклади критики неоднозначної оцінки з боку медіа стосовно проблеми мігрантів в європейських країнах (зокрема, таких як Болгарія і Румунія). Вже 10 років Болгарія і Румунія є членами Європейського союзу. Однак, ні в день вступу в Євросоюз, ні зараз, за повідомленням чергової записки Єврокомісії, ці держави не відповідають стандартам боротьби проти корупції та організованої злочинності, які діють для країн-членів ЄС. Це закладає підґрунтя для упередженого умонастрою щодо мігрантів з цих двох країн, які намагаються скористатися правом ЄС на працю та вільне пересування. Як повідомляє Міхай Росу (Mihai Rosu), в 2013 році значне число західних ЗМІ вибухнули алармістською риторикою, їх заголовки сповіщали про міграцію румун та болгар в термінах неминучого «вторгнення», що імовірно, призведе до банкрутства держави «загального добробуту». Ці ЗМІ попереджали, що від останніх можна очікувати здійснення всяких огидних (дрібних) злочинів, й навіть ушкоджень здоров'я через привнесення ними до Великобританії нової форми суперстійкої форми туберкульозу [12]. На основі аналізу преси дослідник робить висновок, що попри розкидану інформацію про позитивний вплив міграції (економічну активність мігрантів, їх молодий вік та переважно несеймейний стан, більш низькі соціальні витрати на них у порівнянні з корінними жителями, їх спроможність сплачувати податки) – попри все це, ЗМІ навіюють негативні емоції. Міграція висвітлюється як проблема: мігранти будуть подовжувати список очікування в лікарнях, займати місця в школах, претендувати на пільги і, найголовніше, будуть витісняти білих корінних робітників на ринку праці. Міхай Росу задається риторичним питанням, а, якби йшла мова, скажімо, про британців, які пересуваються з інших частин Великобританії, чи був би тон статей в ЗМІ (зокрема, в «Daily Mail») таким само панікерським, чи були би новини про це взагалі гідної уваги. Вочевидь, висловлює жаль дослідник, хоч ЄС заснований за принципом недискримінації країн, проте на практиці через ЗМІ до менш розвинутих країн-учасниць ЄС ставлення упереджене, воно ніби увічнює стереотипи Східної Європи як бідної та відстає, а до переселенців виробляється ставлення як до людей меншої вартості. У цьому Міхай Росу вбачає ознаки національного й соціально-класового шовінізму та дискримінації, у передачі яких переважно винуваті самі європейські ЗМІ.

Мережа етичної журналістики (EJN) у 2015 році випустила спеціальний звіт, у якому дослідила роль ЗМІ у висвітленні теми міграції та біженців [9]. Він був опублікований до Міжнародного дня мігранта й містив аналіз 14 країн світу. Серед інших країн були досліджені ЗМІ Болгарії, які тепер разом з колегами з балканських країн знаходяться на передньому краї європейської кризи мігрантів і біженців. Болгарія останнім часом пережила найбільший приплив бі-

женців в своїй сучасній історії. Так, в останньому кварталі 2013 року, ця країна отримала більше 7000 клопотань про надання притулку, це приблизно в 10 разів більше середньорічного показника протягом останніх 10 років. Прибуття в стислий строк такої кількості людей виявило неготовність країни за всіма напрямками діяльності – політичній, адміністративній, гуманітарній та матеріально-технічній. Цього кризового становища можна було уникнути, якщо би заздалегідь були прийняті запобіжні заходи на державному та муніципальному рівнях. Не дивлячись на ініціативу деяких громадських спільнот та волонтерів, які працювали через НДО, надаючи посильну підтримку біженцям, все ж таки їх прибуття викликало в основному негативну реакцію серед широких кіл населення, настроїв яких підбурювався крайнє правую, націоналістичною риторикою та ксенофобськими заявами. В публічному дискурсі запанувала мова-ненависті, а також практика дискримінаційних переслідувань та злочинів на ґрунті ненависті. Діючи за своїми стандартами, медіа повинні були пом'якшувати чи стримувати цю ворожу реакцію. Але, замість того, щоби опосередковувати суперечливі погляди та забезпечувати збалансовану та достовірну інформацію, болгарські ЗМІ, за переконанням авторів звіту, впадали в сенсаційність, часто при цьому порушуючи основні етичні та професійні принципи журналістики. Така безвідповідальність, окрім об'єктивних, мала і суб'єктивні пояснення. Інформаційний персонал виявився не підготовленим, йому забракло досвіду та фахових знань в аналізі та дослідженні теми мігрантів і біженців. Ще в кінці 2012 року проблема міграції громадян третіх країн (як юридичних, так і тих, хто не мав документів) в Болгарії була маргіальною в місцевих ЗМІ. У цей час питання, які вони порушували, стосувалися політики держави та ЄС, доступу до соціальної системи та ринку праці, дискримінації і злочинності. З проаналізованих новин приблизно 82% були нейтральними і чисто інформативними, й тільки 5% відверто негативно налаштованими.

На незбалансованість матеріалу медіа вплинув і параметр свободи преси. За моніторингом Репортерів без кордонів, Болгарія тут займає 106 місце. ЗМІ країни працюють на невеликому та сильно-сконцентрованому рекламному ринку з непрозорою структурою власності та надмірним впливом політичних та економічних інтересів на редакційну політику. Ці причини не могли не вплинути на характер медійного контенту. З 2013 року наголос у медіа кардинально змінився. Мірою прибуття тисяч людей, які перетинали болгарсько-турецький кордон в пошуках притулку в Європі, в медіа тема міграції вийшла на пікові показники. Стислий контент-аналіз дозволив експертам з EJM показати значні зрушення в дискурсі: ключовими стали теми національної безпеки, тероризму, хвороб й таборів біженців. Причому, особи, які шукали притулку, подавалися в основному в вигляді однорідної маси людей, які представляють собою «проблему», «загрозу» для цілісності Болгарії та європейських суспільств. Так само широко вживаним серед болгарських ЗМІ залишалося визначення «нелегальний мігрант», від якого з етичних міркувань відмовились більшість

міжнародних медійних організацій. Взагалі найгостріший докір медіа стосується розповсюдження через них мови ненависті та агресії, спрямованих на меншини – за етнічною, релігійною чи сексуальною приналежністю. Найбільшою мірою це звинувачення стосувалося телебачення та Інтернету, особливо тих майданчиків, які належать праворадикальним партіям (дві такі партії представлені в парламенті Болгарії, вони володіють приватними тв-каналами SKAT і Alpha). У них контент заповнений расистською та ксенофобською риторикою, біженці йменуються прихильними «Талібану», «джихадистами», терористами тощо [9, с. 19-24].

Спеціалісти з EJM в цілому вважають, що виправити ситуацію в розкритті проблеми біженців та міграції можна реформами не тільки місцевого медійного ринку (через забезпечення кращої прозорості механізмів фінансування, дотримання справедливої конкуренції та етичних стандартів), але й програмними зусиллями Європейського Союзу. Саме в здатності ЄС пропагувати більш справедливі критерії й підвищену прозорість, а також схвалювати урядові програми, в яких медіа постають відповідальними за дотримання етичного кодексу своєї галузі. Безумовно, ці заходи повинні супроводжуватися медаосвітою в сфері законодавства щодо надання захисту й притулку біженцям та мігрантам, а також ефективним контролем медіа з боку прокуратури та поліції для протистояння мові ненависті та агресії. Ці та інші заходи, за зауваженням авторів EJM, є доцільними та нагальними, проте їх ефект подвійний. Журналісти, редактори та власники медіа з обережністю відносяться до ініціатив, які можна розцінювати як наступ на свободу слова, чи її деяке обмеження внаслідок зовнішніх врегулювань. У загальнолюдському сенсі, безумовно, ідеальною установкою політики медіа залишається її орієнтація на професійну аналітику, об'єктивність, правову законність, неупереджену критичність та моральність.

Приклади, які наведені вище – оцінки політики медіа у відношенні до болгарських та румунських мігрантів в Європі, й приклад експертної оцінки самих болгарських ЗМІ у висвітленні проблем мігрантів і біженців демонструє однакове, у більшості своїй негативне й упереджене, ставлення місцевого населення до масового прибуття чужинців з інших країн, нехай і сусідніх. Толерантність й соціальна терпимість, висловлені людьми до проблеми біженців і мігрантів в абстрактному відношенні, починають згортатися тією мірою, як ця проблема набуває конкретного й матеріально-осяжного вираження. Так само суб'єктивна прихильність до політики вільного пересування та економічної міграції обертається протилежною оцінкою, коли порушуються соціальні стандарти й цінності національної ідентичності. Великий вплив на загальне сприйняття та настрої людей має позиція, зайнята в ЗМІ. Проте вона віддзеркалює не стільки окремі погляди журналістів, скільки редакторську політику, визначену конкретною групою акціонерів і власників та директивами національного менеджменту. У цьому сенсі загальний розворот європейської політики від мультикультуралізму до глибокої інтеграції мігрантів в спільноту, з одного боку, й від глобалізації до національно-

го ізоляціонізму та правого консерватизму, з другого боку, позначається на все більш прагматичному й строгому до них відношенні. Пріоритет національної економіки та ринку праці стає перешкодою для масової (економічної) міграції, а підсилення турботи національної й регіональної безпеки, соціального й культурного захисту перешкоджає масовому потоку біженців та переселенців.

Даються ознаки й ідеологічні пріоритети зовнішньої політики й значення політичного символізму. Відомий приклад подвійного ставлення з боку США до мігрантів і біженців з Куби та Гаїті [10; 13]. Як слідує зі звіту Конгресу США, ці дві країни мають історію репресивних урядів з документально зафіксованими порушеннями прав людини. Обидві країни мають історію відправки біженців, які шукають притулку в Сполучених Штатах, переправляючись в плав на човнах. Попри очевидну схожість ситуацій, є низка політичних та економічних чинників, які обумовлювали прийняття різних директив з боку США до цих двох острівних держав. Стисло цю подвійність можна передати справедливим запитанням захисників прав іммігрантів: «Чому кубинці, які просять політичний притулок, потрапляючи на територію США, автоматично зараховуються до біженців й отримують право вільно пересуватися, а ті, хто втікають з Гаїті з однакових, чи навіть більш гнітючих причин, затримуються?» [13]. Серед інших причин, це пояснюється тим, що преференціальний імміграційний режим у відношенні до кубинців та в певній мірі дискримінаційний до гаїтян обумовлений відмінностями в освітньому рівні (грамотність 99,8% кубинців та низький середній рівень освіти гаїтян, а, отже, останні слабко здатні підтримувати себе та робити внесок в американське суспільство) та рівні життя, расовими упередженнями. Але основну причину вбачають в політичній площині – так реалізується давня національна зацікавленість, що співпадає з цілями кубинсько-американського лобі, й тим наноситься політичний удар по комуністичному кубинському уряду [13]. На упередженість імміграційної політики до гаїтян, ЗМІ (телебачення) та широка громадськість звернули увагу набагато пізніше, аніж інформаційно-пропагандистські групи та міжнародні агенції. Приміром, 15 квітня 2002 року Верховний комісар ООН у справах біженців виніс рекомендаційний висновок, в якому практика утримання біженців-гаїтян у відповідних центрах під вартою в очікуванні слухання по їх справах називалася рівнозначною «безпідставному затриманню» й такою, що «суперечить міжнародним стандартам». Але, за визнанням Майкла Флінна (Michael Flynn), справа Гаїті незабаром зникла з медійного радару, а з нею зник контроль і над іншими випадками з практики затримання іммігрантів в США [13]. Очевидно, що дискримінаційна політика імміграційних служб, яка не обґрунтована міжнародним правом, та гнучке, одностороннє висвітлення цієї проблеми в ЗМІ – є повсюдним явищем, і приклад з гаїтянами виступає одним з багатьох у цій сумнівній (ідеологічній) практиці.

На цю суб'єктивно вмотивовану вибірковість висвітлення проблем біженців та міграції вказують і експерти Мережі етичної журналістики (EJN). У даний час світові ЗМІ повідомляють про катастрофічні

гуманітарні наслідки громадянської війни в Сирії та масовий від'їзд сирійців в Європу. Тим не менше, коли гострі людські трагедії в Сирії займають центральне місце, запитують автори звіту, де знаходиться висвітлення другої за величиною гуманітарної кризи та війни, що розгортається на наших очах: в Ємені? Тут, близько 21 мільйона людей потребують термінової надзвичайної допомоги. Вони страждають від зовнішніх та внутрішніх артобстрілів, блокади й повністю неадекватної допомоги та захисту [9, с. 2]. Подібне викривлення супроводжується іншою крайністю – коли медіа, вслід за лідерами ЄС та національними політиками, починають твердити, що усі біженці, які прибувають до Європи, з Сирії [9, с. 14]. Рада ЄС від 22 вересня 2015 р. визначила пріоритетність у прийнятті людей з Сирії, Іраку та Еритреї, таким чином, вона прагнула виключити другу за величиною групу біженців – з Афганістану. Інші прибулі – громадяни з Сомалі, Лівії, країн Африки на південь від Сахари й курди з Сирії та Іраку, які прибули транзитом з території Туреччини. Отже, знову виявляється оцінна подвійність у визнанні переміщених людей: одні (люди з Сирії, Іраку та Еритреї) розглядаються як «добрі біженці», їм надають притулок у ЄС, а інші люди визнаються як «економічні мігранти» й через різні інституції їх депортують у країни походження. Тому постає питання справедливості такої вибірковості й відповідності її рішенням міжнародного права, адже здебільшого ці люди депортуються до країн, ситуація в яких є загрозливою для життя.

Висновки

У цілому аналіз, здійснений зусиллями EJN в розрізі тематики міграції та біженців виявив повсюдну проблему спрощеного й тенденційного її висвітлення, як на рівні місцевих й національних, так і міжнародних ЗМІ. У документі прямо і відкрито були зазначені причини, що вплинули на якість подібної журналістики: ослаблення медіаекономіки, політична упередженість, ужиток агресивної мови, стереотипне й упереджене відношення до біженців і мігрантів.

У наш час небувалого значення для медіа набуває завдання обережно, чуйно та змістовно транслювати свою інформацію. Питання ідеологічної світоглядної основи медіа актуалізує проблему об'єктивності медіаповідомлень. Надійні, неупереджені слова, образи та сюжети медіа дуже потрібні людям, й передусім тим з них, хто найбільше соціально вразливий та незахищений.

Список літератури

1. Recommendations addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO. Youth Media Education Seville, 15-16 February 2002 / Режим доступа : http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/youth_media_education.pdf. – Название с экрана.
2. Мельник Г.С. Стереотип, формирование стереотипов в процессе массовой коммуникации [Електронний ресурс] / Г.С. Мельник // Mass-Media: Психологические процессы и эффекты. – СПб, 1996 /– Режим доступа : <http://psyfactor.org/lib/stereotype1.htm>. – Название с экрана.
3. Ороховська Л.А. Мас-медіа інформаційної доби та проблема атомізації суспільства / Л.А. Ороховська // Вісник Національного авіаційного університету. Серія. Філософія. Культурологія. – 2012. – Вип. 2 (16). – С. 56-59.
4. Савчук В.В. Медіафілософія: формування дисципліни // Медіафілософія 1: Основні проблеми і поняття.

Под ред. В.В. Савчука. – СПб.: Санкт-Петербургское Философское общество, 2008. – С. 7-39.

5. Сивков Д.Ю. Медиа и метафизика // Медиафилософия II. Границы дисциплины. / Под ред. В.В. Савчука, М.А. Степанова. – СПб.: Санкт-Петербургское Философское общество, 2009. – С. 16-25.

6. Федоров А.В. Критический анализ медиатекста, содействующего сцене насилия, на медиаобразовательных занятиях в студенческой аудитории (на примере фильма «Груз 200») / А.В. Федоров // Медиаобразование. – 2007. – № 4. – С. 29-54.

7. Федоров А.В. Медиаобразование в странах Восточной Европы [Электронный ресурс] / Федоров А.В., Левицкая А.А., Чельшева И.В., Мурюкина Е.В., Григорова Д.Е. – М.: МОО «Информация для всех», 2014. – 140 с. – Режим доступа: <https://www.ifar.ru/library/book544.pdf>. – Название с экрана.

8. Малахов В. После мультикультурализма: Европа и ее иммигранты [Электронный ресурс] / Видеозаписи публичных лекций «Полит.ру». 27 января 2012, 09:51. – Режим доступа: <http://polit.ru/article/2012/01/27/malakhov/>. – Название с экрана.

9. Moving Stories. International Review of how Media Cover Migration. Published in London by the Ethical Journalism Network © 2015 Ethical Journalism Network. – 106 p. / URL:

<https://weblog.iom.int/sites/default/files/Moving-Stories-International-Review-of-How-Media-Cover-Migration-1.pdf>

10. Disparities in U.S. Immigration Policy toward Haiti and Cuba: A Legacy to be Continued? / The Council on Hemispheric Affairs. June 24, 2010 / URL: <http://www.coha.org/disparities-in-u-s-immigration-policy-toward-haiti-and-cuba-a-legacy-to-be-continued/>

11. Миграция в интересах устойчивого развития: социальные преобразования, освещение в СМИ и образование [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.unesco.org/events/migraciya-v-interesah-ustoychivogo-razvitiya-socialnye-preobrazovaniya-osveshchenie-v-smi-i>

12. Rosu Mihai. Roma and the double standards of European migration. Romedia foundation. New avenues for social change. May 12, 2014 / URL: <https://romediafoundation.wordpress.com/2014/05/12/the-roma-and-migration-in-the-eu/>

13. Stories – U.S. Immigration Policy: The Double Standard – International Reporting Project by Michael Flynn 6/23/16, 3:47 PM / URL: https://www.globaldetentionproject.org/wp-content/uploads/2016/06/stories_-_u.s._immigration_policy_the_double_standard_-_international_reporting_project.pdf

14. Почепцов Г.Г. Управление смыслами [Электронный ресурс] / Г.Г. Почепцов. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/psyops/psywar20.htm>

Т.Г. Шорина

ИДЕЙНО-СМЫСЛОВАЯ РЕАЛЬНОСТЬ МЕДИА И ЕЕ КРИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР В КОНТЕКСТЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОСВЕЩЕНИЯ МИГРАЦИОННОГО КРИЗИСА

В статье исследуется идейный контекст функционирования современных медиа, также конкретизируется неоднозначная роль СМИ в освещении темы мирового миграционного кризиса. Критический обзор сообщений медиа в этой теме согласуется с просветительской целью медиаобразования и медиафилософии.

Ключевые слова: медиа, медиасмыслы, идеология, медиаобразование, медиафилософия, миграция, миграционный кризис, беженцы, этика, мораль, гуманизм.

T. Shorina

THE IDEOLOGICAL MEANING OF MASS-MEDIA AND THEIR CRITICAL REVIEW IN COVERING OF THE MIGRATION CRISIS'S THEME

The article examines the ideological context of the modern media functioning, and concretizes the ambiguous role of the media in covering the theme of global migration crisis. A critical review of media messages within this theme corresponds with the educational goal of media education and media philosophy.

Key words: mass-media, media ideological concepts, ideology, media education, media philosophy, migration, migration crisis, refugees, asylum seekers, ethics, morality, humanism.

УДК 140.8

А.С. Павловський

ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ В ПАРАДИГМІ МОДЕРНУ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Анотація. У статті експліковано зміст концепту «особистість» у парадигмі модерну та показано, що під особистістю розумівся соціальний суб'єкт, що наділений політичною свободою, який завдяки освіті набуває певних знань та навичок, що забезпечують його ефективність у суспільному та матеріальному виробництві.

Ключові слова: індивід, людина, особистість, свобода, соціальний суб'єкт, суспільний договір.

Вступ

Незважаючи на наявні у сучасному інтелектуальному дискурсі спроби перегляду змісту багатьох модерних концептів і навіть їх спростування, вони продовжують залишатися важливим елементом суспільного світогляду та соціокультурного буття. Дана тенденція, значною мірою, зумовлена тими розчаруваннями, які принесла глобалізація та мультикультурність, у підсумку чого суспільний світогляд все частіше звертається до цінностей та конструктивів, що були сформовані парадигмою модерну. Не останнє місце серед них посідає й концепт «особистість», який протягом двох останніх століть виступав своєрідним ідеалом, до якого має прагнути кожна людина.

Аналіз досліджень і публікацій

Концепт «особистість» вже неодноразово ставав предметом наукового дослідження. У цьому кон-

тексті варто згадати роботи О. Леонтєва [15], І. Кона [120], Л. Карсавіна [10], Л. Баткіна [3], О. Маховикова [17], В. Андрущенко, Л. Губерського, М. Михайліченка [7], І. Васильєвої [5] та ін. Доведено, що конструювання особистості як суспільного ідеалу передбачає не тільки формування соціального суб'єкта, а й звернення до проблеми суб'єктивності в класичній традиції філософування [13]. Ці та багато інших авторитетних дослідників підходять до проблеми змісту та умов формування особистості з різних позицій, у підсумку чого виникають суттєві розбіжності у її трактуванні. Між тим, підкреслене різноманіття підходів та дефініцій особистості поєднане спільною внутрішньою інтенцією, яка дозволяє говорити про відмінні тлумачення одного і того ж феномену.

Підкреслена нами єдність змісту особистості проявляється не тільки у дослідженнях, здійснених у